

تحلیل سیاسی هفته (۴۷)
اهداف و انگیزه‌های فرانسه از مداخله در آفریقای مرکزی

مقدمه

اعضای شورای امنیت سازمان ملل اواخر روز پنج‌شنبه ۱۴ آذر قطعنامه پیشنهادی فرانسه برای مقابله با خشونت‌های داخلی آفریقای مرکزی را تصویب کردند. فرانسه چندی قبل پیش‌نویس قطعنامه‌ای را به شورای امنیت سازمان ملل ارائه کرد که علاوه بر اعمال تحریم‌های جدید بر ضد آفریقای مرکزی در ۱۸ ماه آینده همچنین به نیروهای پاسدار صلح آفریقایی و فرانسوی این اجازه را خواهد داد تا برای دفاع از شهروندان این کشور و برقراری ثبات و امنیت اقدامات لازم را انجام دهند. این در حالی است که براساس قطعنامه تصویب شده اجازه استفاده از زور به نیروهای آفریقایی و فرانسوی مستقر در آفریقای مرکزی برای حفاظت از شهروندان غیرنظامی داده شده است. طبق این قطعنامه تحریم تسلیحاتی نیز برضد آفریقای مرکزی اعمال خواهد شد.

بررسی اوضاع

۱. جمهوری آفریقای مرکزی کشوری در مرکز آفریقا است. پایتخت آن شهر بانگی است. آفریقای مرکزی در ۱۳ اوت ۱۹۶۰ از فرانسه استقلال یافت و این پس از آن صورت گرفت که دو سال پیش از آن به خودمختاری دست یافته بود. کشور آفریقای مرکزی مدت ۳۰ سال توسط رؤسای جمهوری که قدرت را به زور و با انتخابات تقلب‌آمیز به دست آورده بودند اداره شد. نخستین انتخابات دموکراتیک در سال ۱۹۹۳ برگزار شد که در پی آن «آنگه فلیکس پاتاسه» به ریاست‌جمهوری رسید. وی اما در سال ۲۰۰۳ توسط ژنرال «فرانسوا بوزیزه» کنار زده شد. بوزیزه در انتخابات ۲۰۰۵ پیروز شد و از آن زمان تا مارس ۲۰۱۳ رئیس‌جمهور این کشور بود. اما در مارس سال جاری میلادی شبه‌نظامیان سلکا^۱ وی را از قدرت کنار زدند و از آن زمان تاکنون «مایکل جوتودیا» رئیس‌جمهور دولت انتقالی این کشور است.

۲. پس از حمله نظامی فرانسه به شمال کشور مالی در یازدهم ژانویه امسال، این برای دومین بار در سال جاری است که فرانسه با اعزام نیروهای خود به بانگی پایتخت آفریقای مرکزی اقدام به مداخله نظامی در آفریقا می‌کند. پاریس در اغلب کشورهای فرانسوی زبان قاره آفریقا، همچون سنگال، چاد، گابن و جمهوری آفریقای مرکزی، همواره حضور نظامی داشته و دارد. هم‌اکنون حدود ۱۰۰۰ نظامی فرانسوی در بانگی حضور دارند و پس از فرمان فرانسوا اولاند، اعزام نیروهای جدید آغاز خواهد شد. طبق قطعنامه مصوب شورای امنیت، این نیروها به مدت یک سال با همکاری نیروهای پاسدار صلح اتحادیه آفریقا، مأموریت احیای صلح و امنیت را در جمهوری آفریقای مرکزی بر عهده خواهند گرفت. صلح‌بانان آفریقایی در این عملیات که میسکا^۲ نامیده می‌شود، در کنار نظامیان فرانسوی، با گروه‌های مسلح رقیب در آفریقای مرکزی، خواهند جنگید. در این شرایط، صلح‌بانان اعزامی از کشورهای عضو اتحادیه آفریقا که تعدادشان ۲۵۰۰ نفر است تا ۳۵۰۰ نفر افزایش خواهند یافت.

۳. تصویب قطعنامه شورای امنیت برضد آفریقای مرکزی در شرایطی است که در چند روز گذشته شدیدترین درگیری‌ها بین شبه‌نظامیان مسیحی و مسلمان در شهر بانگی پایتخت این کشور در ماه‌های اخیر به وقوع پیوسته و تعداد زیادی از نیروهای دو طرف در جریان این درگیری‌ها کشته شده‌اند. در این راستا شبه‌نظامیان وابسته به فرانسویس بوزیزه رئیس‌جمهور سابق آفریقای مرکزی با شبه‌نظامیان سلکا به جنگ پرداخته‌اند. در واقع درگیری‌ها بین شورشیان سابق ائتلاف سلکا^۳ و گروه قومی

1. Seleka
2. Misca
3. Seleka

بالاکا^۱ است. شورشیان ائتلاف سلکا که از تبار مردم چاد و سودان هستند، از مارس امسال که با کودتا، قدرت را در اختیار گرفتند، اوضاع جمهوری آفریقای مرکزی را دستخوش ناامنی کرده‌اند. این کشور بحران‌زده از ماه مارس امسال پس از سرنگون شدن دولت فرانسیس بوزیزه توسط شبه‌نظامیان سلکا با هرج‌ومرج و بحران داخلی روبرو است. مایکل جوتودیا رئیس‌جمهور دولت انتقالی در ماه سپتامبر گروه سلکا را منحل کرد و برخی از نیروهای این گروه حاضر به پیوستن به دولت نشدند و همچنان به تحرکات خشونت‌بار خود ادامه می‌دهند.

۴. نه ماه پیش، گروه‌های تبهکار و شورشیان آفریقای مرکزی (سلکا) با حمایت برخی از کشورهای غربی، دولت بوزیزه رئیس‌جمهور این کشور را سرنگون کردند. پس از آن این کشور در معرض کشتار، غارت و تجاوز گسترده به زنان بوده است. اکنون نیز با درگیری گروه‌های مسیحی و مسلمان به تدریج چهره یک جنگ مذهبی در این کشور آشکار می‌شود. این درحالی است که مسئولان مذهبی اسلامی و مسیحی در این کشور از گروه‌های درگیر، دعوت به آرامش کرده‌اند تا تنش‌های مذهبی پایان یابد.

۵. در پی تصویب قطعنامه پیشنهادی فرانسه درباره اعزام نیرو به جمهوری آفریقای مرکزی از سوی شورای امنیت سازمان ملل متحد، فرانسوا اولاند رئیس‌جمهوری فرانسه در نطق تلویزیونی اعلام کرد نظامیان این کشور به‌زودی عازم پایتخت آفریقای مرکزی خواهند شد. وی بلافاصله پس از تصویب قطعنامه شورای امنیت، نشست کابینه امنیتی فرانسه را در پاریس تشکیل داد. برخی از کشورهای اروپایی نیز وارد عمل شده‌اند. انگلیس وعده ارسال تجهیزات مورد نیاز این عملیات و اعزام یک فروند هواپیمای حمل‌ونقل را داده است. آلمان نیز اعلام کرد قصد ارسال کمک لجستیکی به آفریقای مرکزی را دارد. مایکل جوتودیا رئیس‌جمهور آفریقای مرکزی نیز از دخالت خارجی برای پایان دادن به هرج‌ومرج و درگیری‌های خونین این کشور استقبال کرده است. فرانسه قصد دارد تا در مجموع حدود ۱۲۵۰ نیروی نظامی خود را برای حمایت از نیروهای آفریقایی در این کشور مستقر کند. تصویب قطعنامه اخیر در شورای امنیت به فرانسه و کشورهای عضو اتحادیه آفریقا اجازه خواهد داد با اعزام نیرو به بانگی، عملیات نظامی علیه گروه‌های مخالف مسلح دولت را آغاز کنند. هدف این عملیات، حفاظت از مردم آفریقای مرکزی و احیای ثبات و امنیت در این کشور عنوان شده است.

۶. تعداد زیادی از قربانیان درگیری‌های اخیر افراد غیرنظامی بوده‌اند. سازمان صلیب سرخ جهانی اعلام کرد دست‌کم ۲۸۱ نفر در خشونت‌های پنج‌م و ششم دسامبر (۱۴ و ۱۵ آذر) در شهر بانگی پایتخت آفریقای مرکزی کشته شدند. مدیر مرکز صلیب سرخ در آفریقای مرکزی پیش‌بینی کرد در روزهای آینده شمار قربانیان خشونت‌ها در این شهر افزایش یابد. جنگنده‌های رافال فرانسوی برای ایجاد هراس در بین شبه‌نظامیان و طرف‌های درگیر در جمهوری آفریقای مرکزی بر فراز پایتخت این کشور به پرواز درآمدند. نیروهای نظامی فرانسوی نیز عملیات نظامی خود را با گشت‌زنی در بانگی آغاز کردند. از زمان آغاز درگیری‌های خشونت‌بار در آفریقای مرکزی بیش از ۴۶۰ هزار نفر از مردم این کشور آواره شده‌اند. گروه‌های حقوق بشر هر دو طرف درگیر در آفریقای مرکزی را به جنایات جنگی متهم کرده‌اند. رئیس‌جمهور دولت انتقالی آفریقای مرکزی نگرانی کشورهای اروپایی درخصوص اینکه این کشور در آستانه نسل‌کشی و قتل عام قرار دارد را رد کرده است. مایکل جوتودیا در این باره گفت: «آفریقای مرکزی با خطر و تهدید نسل‌کشی و قتل عام روبرو نیست. این یک تسویه‌حساب ساده است. رژیم که مرتکب آزار و اذیت می‌شد برکنار شده و رفته است و قربانیان آن قصد انتقام گرفتن دارند». لازم به ذکر است که لوران فابیوس وزیر خارجه فرانسه هفته گذشته هشدار داده بود که آفریقای مرکزی در معرض نسل‌کشی و قتل عام قرار گرفته است.

اهداف و انگیزه‌ها

۱. آفریقای مرکزی مستعمره سابق فرانسه به شمار می‌رود، این بار هم، بهانه فرانسه برای مداخله نظامی در آفریقا، مسائل انسان‌دوستانه و حفظ امنیت اعلام شده است. ولی آشکار است که دولت‌مردان فرانسه برای مداخله نظامی در این کشور آشوب‌زده، اهدافی سودجویانه و فراتر از تأمین امنیت مردم جمهوری آفریقای مرکزی دارند. منابع سرشار الماس، طلا و اورانیم در این کشور واقع در مرکز آفریقا، در راستای تأمین نیازهای صنایع فرانسه به انرژی و بهره‌برداری از ثروت ملی

مردم آفریقای مرکزی مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرد. کارشناسان بر این باورند علت اینکه پاریس حمایت خود را از بوزیزه قطع کرد، گرایش او به سمت چین بود. فرانسه که از نظر اقتصادی دچار بحران است، نمی‌خواهد منابع عظیم زیرزمینی جمهوری آفریقای مرکزی را از دست بدهد. الماس، طلا، اورانیم و نفت از منابع معدنی آفریقای مرکزی است. به این لحاظ درحالی که نیروهای فرانسوی ظاهراً برای کمک به استقرار صلح در جمهوری آفریقای مرکزی به بانگی اعزام شده‌اند، اما درواقع اعزام آنها برای نیل به اهداف جاه‌طلبانه و استعماری دولتمردان فرانسه صورت گرفته است.

۲. پیش‌نویس قطعنامه اخیر شورای امنیت، پس از آن تدوین شد که لوران فابیوس وزیر خارجه فرانسه هشدار داد که جمهوری آفریقای مرکزی در آستانه وقوع نسل‌کشی است. نگرانی از تکرار فاجعه غم‌انگیزی همچون نسل‌کشی آوریل سال ۱۹۹۴ روآندا، سران اتحادیه آفریقا را مصمم کرد که در صدد پیشگیری از چنین رویداد وحشتناکی در این قاره باشند. در عین حال، کشتارهای جمعی، قتل و غارت مردم جمهوری آفریقای مرکزی، فرصت دوباره‌ای برای فرانسه فراهم کرده که اقدام به لشکرکشی به کشوری فرانسه زبان در مرکز قاره آفریقا کند. فرانسوا اولاند این بار نیز همانند حمله نظامی به شمال مالی، سعی دارد لشکرکشی فرانسه را با نیت انسان‌دوستانه توجیه کند.

۳. بحران مالی و اقتصادی فرانسه، دولت سوسیالیست این کشور را وادار کرده تا در پی فرصت‌های اقتصادی در دیگر نقاط و از جمله آفریقا باشد. درواقع فرانسه امیدوار است تا از طریق گسترش تجارت با کشورهای آفریقایی به‌ویژه آن دسته از کشورها که در حوزه نفوذ سیاسی و فرهنگی آن قرار دارند، به اقتصاد خود سروسامان دهد. در این راستا فرانسوا اولاند رئیس‌جمهوری فرانسه تأکید کرده است هدف دولتمردان این کشور باید تقویت حجم تجارت با کشورهای آفریقایی باشد به‌گونه‌ای که در مدت پنج سال آینده، حدود ۲۰۰ هزار فرصت شغلی جدید در فرانسه ایجاد شود. اولاند این سخنان را در آستانه اجلاس مشترک فرانسه - آفریقا ایراد کرد. این اجلاس روزهای ششم و هفتم دسامبر (۱۵ و ۱۶ آذر) با حضور نمایندگان و سران ۴۰ کشور قاره آفریقا در پاریس برگزار می‌شود. دستور کار این اجلاس، بررسی مسائل مربوط به امنیت در آفریقا، همچون مبارزه با تروریسم، راهزنی دریایی و قاچاق انسان و دیگر معاملات غیرقانونی است که از طریق کشورهای این قاره به نقاط دیگر جهان مانند اروپا انجام می‌شود.

بازیگر قاره‌ای جدید

با توجه به اینکه نظامیان فرانسوی و میسکا علیه شورشیان سلکا در آفریقای مرکزی وارد عمل شده‌اند آمریکا هم بیش از ۵۰ میلیون دلار به نیروهای نظامی خود در آفریقا تحت عنوان «آفریکام»^۱ بودجه اختصاص داده است تا در صورت نیاز در این کشور مداخله نماید. اساساً آمریکا در سال‌های اخیر توجه ویژه‌ای به آفریقا معطوف داشته و تشکیل یک فرماندهی نظامی مستقل موسوم به آفریکام در این راستا صورت گرفته است. دستور ایجاد آفریکام در اکتبر ۲۰۰۷ میلادی توسط جورج دبلیو بوش صادر شد و از اکتبر ۲۰۰۸ به صورت رسمی فعالیت خود را آغاز کرد و عملیات‌های نظامی آمریکا را در قاره آفریقا تحت یک فرماندهی واحد قوت بخشیده است. مقر آفریکام در آلمان است. شکل‌گیری این سازمان حاکی از آن است که مقامات آمریکایی بیش از پیش به ارزش استراتژیک آفریقا به عنوان بستری برای تأسیس و رشد قدرت‌های جهانی در این منطقه، پی‌برده‌اند. از دیدگاه مقامات امنیتی و نظامی آمریکا، حضور نظامی آمریکا در قاره سیاه علاوه‌بر این که تضمین‌کننده منافع آمریکا در بلندمدت و اقدامی برای مقابله با گسترش نفوذ دیگر قدرت‌ها در آفریقا مانند چین است، بلکه در عین حال گامی در راستای تحقق استراتژی جهانی به اصطلاح مبارزه با تروریسم و واشنگتن تلقی می‌شود. آفریکام یک فرماندهی رزمی ویژه است، به این معنا که علاوه‌بر وظایف متعارف جنگی - نظامی، نقشی در حوزه «قدرت نرم» بر عهده آن گذاشته شده است که شامل عملیات‌های به‌اصطلاح «برقراری ثبات» می‌شود که به منظور جلوگیری از وقوع منازعات طراحی می‌شوند. به نظر می‌رسد که آمریکا با توجه به اوضاع نامساعد آفریقای مرکزی حتی اگر به‌طور مستقیم در این کشور از طریق آفریکام وارد عمل نشود، اما به ارائه کمک‌های پشتیبانی و لجستیکی به فرانسه به عنوان کشور مداخله‌گر اقدام خواهد نمود. کما اینکه در جریان مداخله

نظامی فرانسه در کشور مالی در ژانویه ۲۰۱۳، آمریکا در کنار دیگر کشورهای غربی کمک‌های لجستیکی زیادی به فرانسه انجام داد.

جمع‌بندی

به نظر می‌رسد فرانسه با توجه به از دست دادن بازار تجارت و سرمایه در آفریقا، می‌کوشد با مداخله نظامی در کشورهای این قاره، این فرصت از دست رفته را جبران کند. حضور نظامی فرانسه در آفریقا، پدیده جدیدی نیست و از زمان پایان حاکمیت استعمار و آغاز استقلال کشورهای آفریقایی در سال ۱۹۶۰ تاکنون، حداقل ۲۰ پرونده مداخله نظامی در قاره به نام فرانسه ثبت شده است. با این همه واقعیت آن است که فرانسه بعد از پایان دوران استعمار، هرگز نتوانست که همچون قبل، در قاره آفریقا صاحب نفوذ و اعتبار شود. این در حالی است که شاهد کاهش روزافزون روابط تجاری پاریس با کشورهای آفریقایی و در مقابل رشد روزافزون سرمایه‌گذاری و روابط تجاری کشورهای نوظهور اقتصادی با آفریقا هستیم. با این همه شواهد حاکی از آن است که فرانسه قصد ندارد تا صحنه آفریقا به‌ویژه کشورهای مستعمره سابق خود را به راحتی به رقبا واگذار نماید، کما اینکه حمله نظامی فرانسه به شمال کشور مالی در ژانویه امسال و اعزام نیروهای نظامی به جمهوری آفریقای مرکزی، نشانه آن است که فرانسه هرگز قصد ندارد که فرصت حضور نظامی در کشورهای قاره آفریقا را از دست بدهد. این در حالی است که گنجانیدن محور تشکیل نیروهای واکنش سریع با هدایت سازمان ملل و اتحادیه آفریقا در دستور کار اجلاس مشترک فرانسه - آفریقا موسوم به اجلاس پاریس است که روزهای ششم و هفتم دسامبر (۱۵ و ۱۶ آذر) برگزار می‌شود. به نظر می‌رسد بررسی مسائل امنیتی در آفریقا، پوششی برای اهداف اصلی دولتمردان فرانسوی از برگزاری اجلاس پاریس است. ناظران معتقدند، کاهش نفوذ اقتصادی فرانسه در آفریقا ناشی از شکست در برابر رقبای قدرتمندی همچون اقتصادهای نوظهور است که به تدریج بازارهای کشورهای این قاره را در اختیار می‌گیرند. در سال‌های اخیر سهم فرانسه در بازار تجارت با کشورهای فرانسوی زبان آفریقایی کاهش قابل توجهی یافته و در همین شرایط، چین، هند و برزیل سه کشور عضو گروه بریکس یا اقتصادهای نوظهور جهان، به شرکای عمده تجاری کشورهای قاره آفریقا تبدیل شده‌اند. این وضعیت برای دولتمردان فرانسه که در سال‌های دهه ۱۹۶۰ نفوذ چشمگیری در مناطق شمال مرکز و غرب آفریقا داشته‌اند، قطعاً بسیار ناگوار است.

اوکونجی ایولا وزیر اقتصاد نیجریه اعتقاد دارد درحال حاضر و نیم قرن بعد از پایان سلطه استعمارگران بر آفریقا، شرکای قدیمی کشورهای این قاره همچون فرانسه و انگلیس، باید تلاش مضاعفی انجام دهند تا سران آفریقایی را به همکاری یا دعوت به سرمایه‌گذاری متقاعد کنند. سخنان پیر موسکویسی وزیر اقتصاد فرانسه نیز گواه خوبی بر این مدعاست. وی تأکید دارد پاریس در شرایط سخت اقتصادی که اکنون با آن روبرو است، نیاز به گسترش مناسبات تجاری با کشورهای آفریقایی دارد. همتای نیجریه‌ای وی هشدار داده، اگر بخش خصوصی فرانسه به سرمایه‌گذاری در بخش‌های صنعت آفریقا روی نیاورد، این فرصت ایدئال را از دست خواهد داد. مقامات بلندپایه فرانسوی ادعا می‌کنند پیام اصلی اجلاس پاریس، این است که آفریقاییان باید مسئولیت امنیت را در کشورهايشان برعهده گیرند. درحالی که، فرانسه با تنظیم پیش‌نویس قطعنامه مربوط به آفریقای مرکزی و تصویب آن در شورای امنیت سازمان ملل، مجوز مداخله نظامی در این کشور آشوب‌زده را از شورای امنیت سازمان ملل کسب کرد. این مسئله به معنای تمایل پاریس برای ادامه نقش استعماری خود در آفریقا و تداوم حضور نظامی در این قاره محسوب می‌شود.